

УДК 341.75(075.8)

ББК 66.49я73

С13

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-2413 від 25 березня 2010 р.)*

Рецензенти:

*О. Медовніков, начальник Управління державного протоколу
МЗС України;*

*Б. Гуменюк, ректор Дипломатичної академії при МЗС України,
професор;*

М. Литвин, доктор історичних наук, керівник Центру досліджень українсько-польських відносин Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича, професор;

В. Матвієнко, доктор історичних наук, завідувач кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби ІМВ Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор

Сагайдак О.П.

С13 Дипломатичний протокол та етикет : підручник / О.П. Сагайдак. — 2-ге вид., оновл. і доповн. — К. : Знання, 2017. — 326 с.

ISBN 978-617-07-0530-3

Розглядаються основні аспекти діяльності дипломатичних працівників, сутність та історичні етапи становлення дипломатичного протоколу. Висвітлено особливості дипломатичного листування, вимоги до дипломатичних документів, організації дипломатичних прийомів. Привертається увага до необхідності дотримання вимог міжнародної ввічливості та протокольної діяльності дипломатичного представництва. В окремому розділі розкриваються традиції дипломатії іноземних держав. Наведено короткий довідник дипломатичних термінів і понять.

Для студентів та викладачів інститутів і факультетів міжнародних відносин, міжнародного права, міжнародної економіки вищих навчальних закладів. Книга буде корисною також аспірантам, науковцям і фахівцям-практикам.

УДК 341.75(075.8)

ББК 66.49я73

© О.П. Сагайдак, 2010

© О.П. Сагайдак, зі змінами, 2017

© Видавництво "Знання",
оформлення, 2017

ISBN 978-617-07-0530-3

ЗМІСТ

Вступне слово.....	9
Розділ 1. Дипломатичний протокол — політичний інструмент дипломатії.....	11
1.1. Суть та історичні етапи становлення дипломатичного протоколу.....	11
1.2. Загальна характеристика і роль дипломатичного протоколу в міжнародних відносинах.....	36
1.3. Наукове підґрунтя дипломатичного протоколу.....	47
Контрольні завдання.....	50
Список літератури.....	50
Розділ 2. Дипломати і дипломатичний корпус.....	53
2.1. Дипломатія і дипломати.....	53
2.2. Встановлення дипломатичних відносин. Призначення і відкликання глави та членів диппредставництва.....	62
2.3. Дипломатичне старшинство — основа дипломатичного протоколу. Класи і ранги дипломатичних працівників.....	80
2.4. Характеристика дипломатичного корпусу. Обов'язки та функції дуаена.....	85

2.5. Дипломатичні імунітети і привілеї	89
Контрольні завдання	93
Список літератури	93
Розділ 3. Особисті візити і бесіди дипломатів	96
3.1. Роль візиту в дипломатичній практиці. Візити посла і дипломатів	96
3.2. Офіційні контакти дипломатів. Дипломатичні бесіди	101
3.3. Візитні картки дипломата та їхнє застосування	118
Контрольні завдання	123
Список літератури	123
Розділ 4. Дипломатичне листування	124
4.1. Документи дипломатичного листування	124
4.2. Документи зовнішньодипломатичного листування	125
4.3. Документи внутрішньовідомчого листування	145
4.4. Вимоги до документів дипломатичного листування	153
Контрольні завдання	158
Список літератури	158
Розділ 5. Дипломатичні прийоми	159
5.1. Види дипломатичних прийомів	160
5.2. Підготовка та проведення дипломатичних прийомів	171
Контрольні завдання	192
Список літератури	192
Розділ 6. Міжнародна ввічливість	194
6.1. Символи державного суверенітету. Привітання	194
6.2. Підвалини доброго виховання і дипломатичні звичаї	200
6.3. Подарунки (сувеніри і квіти)	213

6.4. Розсадка в автомобілях	215
Контрольні завдання	216
Список літератури	216
Розділ 7. Протокольне забезпечення візитів на вищому рівні	218
7.1. Основні види візитів	218
7.2. Принципи складання програми візиту на вищому рівні	227
7.3. Зростання значення візитів з розвитком міжнародних відносин	238
Контрольні завдання	240
Список літератури	240
Розділ 8. Протокольна діяльність дипломатичного представництва	241
Контрольні завдання	252
Список літератури	252
Розділ 9. Особливості дипломатії та деяких норм дипломатичного протоколу в іноземних державах ...	253
9.1. Дипломатія у країнах Європи	254
9.1.1. Особливості англійської дипломатії	254
9.1.2. Особливості французької дипломатії	258
9.1.3. Особливості німецької дипломатії	263
9.1.4. Особливості італійської дипломатії	266
9.1.5. Особливості дипломатії малих європейських країн	268
9.2. Особливості дипломатії деяких країн Північної та Південної Америки	271
9.2.1. Особливості американської дипломатії	271
9.2.2. Дипломатія країн Латинської Америки	274
9.3. Особливості дипломатії окремих країн Азії, Близького Сходу та Австралії	277
9.3.1. Японська дипломатія	277
9.3.2. Національні особливості китайської дипломатії	280

9.3.3. Особливості дипломатії Індії.....	281
9.3.4. Дипломатія арабських країн.....	282
9.3.5. Особливості дипломатії Австралії.....	286
Контрольні завдання	289
Список літератури.....	289
Замість післямови	290
Список літератури	294
Короткий довідник дипломатичних термінів і понять	303

ВСТУПНЕ СЛОВО

Таємничо-загадкове слово “дипломатія” у більшості людей, котрим доводиться його чути, асоціюється з пишними балами під сяючими люстрами, з чарівними жінками у вишуканих вечірніх сукнях та елегантними чоловіками у смокінгах і фраках, з блиском коштовних прикрас і дзвоном кришталевих келихів, з комфортним, безтурботним і веселим життям. Справді, це теж має місце в житті дипломатів, але воно, образно кажучи, займає лише відсоток, а може, якусь його частку в загальному процесі складної, часом рутинної й не завжди безпечної дипломатичної служби. Ця служба, яка не обмежується ні часовими, ні просторовими рамками, вимагає постійного колосального напруження фізичних і духовних сил, а якщо здійснювати її з душею, то і самопосвяти, свідомого відречення від того, чого б хотілось. Дипломати — заручники своєї професії, вони мусять усе своє життя робити не те, чого їм хочеться, а те, що повинні; постійно бути готовими до різних випробувань, несподіваних поворотів подій, мати мужність приймати самостійні, часто непрості рішення, не сподіваючись на чийсь підтримку, бо отримати її інколи нема від кого, а деколи й бракує часу. Дипломати — кочівники, бо всю свою дипломатичну службу мусять мандрувати світом, змінюючи не тільки регіони, а й країни та континенти; мріючи про свій затишний куточок на Батьківщині або навіть і маючи його, жити в чужих помешканнях, де не завжди вдається комфортно облаштуватися. Дипломати змушені призвичаюватися до різних кліматичних умов, харчування, загального способу та укладу життя.

Як правило, жертвують своїми професійними кар’єрами дружини дипломатів, які практично ніколи не можуть працювати за набутою професією, більшість з них присвячує себе лише ро-